

درآمدی بر تاریخچه عرفان
«جلد اول»

مارگارت اسمیت

ترجمه
لعیا هاشمی اقدم

انتشارات نو شناخت

سرشناسه	: اسمیت، مارگارت، ۱۸۸۴ - ۱۹۷۰م.
عنوان و نام پدیدآور	: درآمدی بر تاریخچه عرفان/ مارگارت اسمیت؛ ترجمه، ویراستار فنی لعیا هاشمی اقدم؛ ویراستار علمی دکتر بهزاد سالکی.
مشخصات نشر	: تهران: نوشناخت، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ج: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک	: 978-964-8366-94-5
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: زبان: انگلیسی.
یادداشت	: عنوان اصلی: An Introduction to the History of Mysticism.
موضوع	: عرفان - تاریخ Mysticism - History
شناسه افزوده	: هاشمی اقدم، لعیا، ۱۳۵۱-
شناسه افزوده	: سالکی، بهزاد، ۱۳۲۵، ویراستار
رده‌بندی کنگره	: BL۶۲۵
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۱/۳۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۵۸۳۵۱۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیپا

درآمدی بر تاریخچه عرفان «جلد اول»
مارگارت اسمیت

ترجمه: لعیا هاشمی اقدم

ویراستار علمی: دکتر بهزاد سالکی
ویراستار فنی و صفحه‌آرا: لعیا هاشمی اقدم
ناظر چاپ: معصومه فاطمی گرکانی
انتشارات: نوشناخت
چاپ نخست: زمستان ۱۴۰۲
شمارگان: ۵۰۰ نسخه
قیمت: ۱۱۴/۰۰۰ تومان
حق چاپ و نشر محفوظ است.

انتشارات نوشناخت

راه‌های تماس و پیشنهادات و انتقادات:

۰۹۲۲۱۵۰۸۷۳۴

www.noshenakht.com

info@noshenakht.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	ادای دین به عرفان‌پژوهان
۱۱	مقدمه
۲۳	فصل اول
۲۳	ماهیت و مفهوم عرفان
۴۹	فصل دوم
۴۹	عرفان عبری و یهودی
۷۹	فصل سوم
۷۹	عرفان در عهد جدید
۱۰۳	منابع
۱۰۵	نمایه

مقدمه

مارگارت اسمیت خاورشناس^۱ معروف به دانش‌پژوهی در عرفان اسلامی در ساوتپورت^۲، لنکاوی انگلستان^۳ از ویلیام اسمیت^۴ (پنبریس) و آلیس آن تولیس^۵ ششمین دختر از هفت دختر در سال ۱۸۸۴ به دنیا آمد. خانواده او به کلیسای انگلستان تعلق داشتند و اسمیت در طول زندگی خود یک مسیحی مذهبی باقی ماند. او در سال‌های جوانی برای خانواده‌اش به‌عنوان گرچن^۶ شناخته می‌شد.

-
1. Orientalist.
  2. Southport.
  3. Lancashire.
  4. William Smith.
  5. Alice Ann Tullis.

۶. در کشورهای آلمانی‌زبان، Gretchen یک نام مستقل رایج نیست، بلکه یک شکل کوچک محاوره‌ای از Grete (گرنا) است که خود شکل

او در سال ۱۹۱۶ دیپلم معلمی را از آکسفورد گرفت و تا سال ۱۹۲۵ عمدتاً در خاورمیانه تدریس کرد. تا اینکه در سال ۱۹۲۵ در لندن (در سال ۱۹۲۶ در مدرسه شرق‌شناسی ثبت‌نام کرد) و در کمبریج شروع به تحقیق در زمینه عربی کرد.^۱

او دکترای خود را در سال ۱۹۲۸ از دانشگاه لندن گرفت و در آنجا با رینولد آلین نیکلسون^۲، توماس واکر آرنولد^۳ و لوئیس ماسینیون^۴ تحصیل کرد. کار اصلی او در مورد نخستین صوفی زن؛ رابعه، با عنوان «*رابعه بصری و اولیای همتایش در اسلام*»، یکی از اولین زندگی‌نامه‌های انگلیسی‌زبان رابعه

کوتاهی از Margarete است. نام گرتا از نام مارگارتا گرفته شده است که از کلمه یونانی margarites یا "مروارید" گرفته شده است. هنگامی که محبوبیت دو نام اخیر در قرن بیستم کاهش یافت، از استفاده خارج شد.

1. https://archivesearch.lib.cam.ac.uk/repositories/19/archival_objects/370801, Personal Papers of Margaret Smith, 1900-1963.
2. Reynold Alleyne Nicholson.
3. Thomas Walker Arnold.
4. Louis Massignon.

شد. اسمیت اولین خاورشناسی بود که تحقیقات خود را بر زنان صوفی متمرکز کرد. او جوایز مختلفی دریافت کرد، از جمله جایزه گمبل^۱ در سال ۱۹۲۶ برای مقاله‌ای درباره «جایگاه قدیس زن در تاریخ اسلام» و جایزه گیسون^۲ در سال ۱۹۳۲ برای مقاله‌ای در مورد «سنت پل^۳ کلیسایی و عارف». او در گیرتون^۴ به اسمیت «میسٹیک^۵» شهرت داشت. در دهه سی مدرس عرفان اسلامی در مدرسه شرق‌شناسی (۱۹۳۰-۱۹۳۲)، پژوهشگر گیرتون (۱۹۳۲-۱۹۳۵) و دانشجوی ارشد پژوهشی در کالج منچستر آکسفورد (۱۹۳۶-۱۹۳۸) بود. او در طول جنگ جهانی دوم، از کارکنان سازمان سنجش اجتماعی زمان جنگ بود، برای پخش در خاورمیانه فیلمنامه‌هایی را ترجمه و نوشت و به پرسنل ارتش عربی آموزش داد. او

---

1. Gamble prize.

2. Gibson Prize.

3. St Paul.

4. Girton.

5. Mystic.

عضو انجمن سلطنتی آسیایی بود و در مورد عرفان اسلامی و مسیحی، متون عربی و مقدسین اسلامی به‌طور گسترده منتشر کرد. مارگارت اسمیت در سال ۱۹۳۷ کتاب‌های تاریخی را به یاد خواهرش؛ آلیس به گیرتون تقدیم کرد. او مجموعه کتاب‌های شرقی و نسخه‌هایی از مجله انجمن سلطنتی آسیایی (RAS)^۱ را به کتابخانه گیرتون اهدا کرد. همچنین باقیمانده دارایی خود را به کالج واگذار کرد تا برای فارغ‌التحصیلانی که در زمینه تحقیقات عمومی خود کار می‌کنند، یک بورسیه تحقیقاتی ایجاد کند.^۲

از سال ۱۹۳۰ تا ۱۹۳۲ به‌عنوان مدرس عرفان اسلامی در دانشکده شرق‌شناسی خدمت کرد. او سپس به‌عنوان محقق در کالج گیرتون و دانشجوی ارشد پژوهشی در کالج منچستر از سال ۱۹۳۶ تا ۱۹۳۸ خدمت کرد. در طول جنگ جهانی دوم، او برای بررسی اجتماعی زمان جنگ، ترجمه و نوشتن

1. Royal Asiatic Society.

2. https://archivesearch.lib.cam.ac.uk/repositories/19/archival_objects/370801.

متون برای پخش در خاورمیانه و آموزش زبان عربی به پرسنل نظامی کار کرد.

کار اسمیت در مورد صوفیان زن، خاورشناس آلمانی آنماری شیمل^۱ را تحت تأثیر قرار داد، که در کار خود در مورد جنسیت و تصوف، روح من یک زن است، به او اشاره کرد. اسمیت موفق شد به نقش نادیده گرفته شده زنان عارف در اسلام توجه کند و نویسندگان آینده مانند آنماری شیمل و ساچیکو موراتا^۲ به آن اشاره کنند.

با این حال، کار او توسط دانشمندان مدرن تصوف مورد نقد قرار گرفته است. عاطف خلیل و شیخ شیراز^۳ بیان می‌کنند که اسمیت تصوف را غیراصولی اسلامی و عمدتاً برگرفته از عرفان مسیحی می‌دانست.

در دهه ۱۹۷۰، چهار اثر اسمیت - که در آن زمان به‌سختی به دست می‌آمد - توسط فیلو پرس و با

---

1. Annemarie Schimmel.

2. Sachiko Murata.

3. Atif Khalil and Shiraz Sheikh.

هماهنگی انجمن ترویج دانش مسیحی، لندن، در
آمستردام تجدید چاپ شدند.

۱) رابعه بصری و اولیای همتایش در اسلام^۱.
زندگی و تعالیم رابعه عدویه، قدیس صوفی^۲،
حدود ۹۹-۱۸۵ هجری قمری، ۷۱۷-۸۰۱ م. همراه با
گزارشی از جایگاه زن در اسلام و با بررسی منابع،
مآخذ، کتابشناسی مختصر و نمایه‌ها، ۱۹۲۸ م.

۲) درآمدی بر تاریخچه عرفان^۳. از قدیمی‌ترین
عناصر عرفیان در عهد عتیق و یهودیت در دوران
کلاسیک و مشرق‌زمین تا قرن نوزدهم، ۱۹۳۰.

۳) مطالعات عرفان اولیه در خاورمیانه و
نزدیک^۴. گزارشی از ظهور و توسعه عرفان مسیحی
تا قرن هفتم، از تحولات بعدی در اسلام موسوم
به تصوف و رابطه عرفان مسیحی و اسلامی با
ارجاعات، کتابشناسی و دو نمایه، ۱۹۳۱.

1. *Rabi'a the Mystic and Her Fellow-Saints in Islam.*

2. *Rabi'a al-'Adawiyya al-Qaysiyya of Basra, Sufi saint.*

3. *An Introduction to the History of Mysticism.*

4. *Studies in Early Mysticism in the Near and Middle East.*

(۴) *المحاسبی، نخستین عارف بغداد*، حدود ۷۸۱-۸۷۵ م. استاد عرفان اسلامی و پیشرو عرفای بزرگ مسلمان، ۱۹۳۵م.

برخی دیگر از آثار او عبارت‌اند از:

- *قرائت‌هایی از عارفان مسلمان*، ۱۹۹۴، این کتاب که حاوی شرح مختصری از تاریخ و تحول عرفان اسلامی است و به دنبال آن ترجمه‌هایی از سخنان و نوشته‌های نزدیک به پنجاه تن از عارفان اسلام اعم از عرب و فارس می‌باشد، می‌تواند وسیله‌ای برای افزایش آگاهی خوانندگان از اسلام باشد. عرفان و علاقه به آن دربرگیرنده دوره‌ای بیش از هزارسال از قرن هشتم تا اواسط قرن نوزدهم میلادی است که به ترتیب زمانی مرتب شده‌اند و هر کدام با چند سطر پیشوند شده‌اند که جزئیات زندگی‌نامه عارف را بیان می‌کند.

1. *An Early Mystic of Baghdad: Al-Muhasibi.*
2. *Readings from the mystics of Islam.*

- غزالی عارف^۱. بررسی زندگی و شخصیت ابوحامد محمد طوسی غزالی، همراه با گزارشی از تعلیمات عرفانی او و برآوردی از جایگاه او در تاریخ عرفان اسلامی، ۱۹۴۴م.
- طریقت عارفان: عرفای اولیه مسیحیت و ظهور صوفیان، ۲۰۰۱.
- عارفان ایرانی؛ عطار^۳، ۱۹۳۲.
- طریقت عشق صوفیانه: گلچینی از تصوف، ۱۹۵۴.
- ترجمه‌هایی از عربی و فارسی، همراه با شرح مختصری از تاریخ و عقاید تصوف و یادداشت‌های مختصر زندگی‌نامه هر نویسنده صوفی، ۱۹۵۰. گمان می‌رود این یادداشت‌ها در سال ۱۹۷۰ به همراه کتاب‌ها و مجلات به کتابخانه به کالج گیرتون واگذار شده باشد.

-
1. *Al-Ghazali: The Mystic.*
  2. *The Way of the Mystics: The Early Christian Mystics and the Rise of the Sufis.*
  3. *The Persian Mystics: Attar.*
  4. *The Sufi Path of Love: An Anthology of Sufism.*

- مقالات منتشرشده توسط مارگارت اسمیت در دهه ۱۹۴۰ به گیتون اهدا شد. آنها در ماه مه ۲۰۱۳ به آرشیوهای مجموعه جزوات کتابخانه منتقل شدند. مقالات بازمانده مارگارت اسمیت شامل مجموعه‌ای از ۱۷ دفتر خاطرات مربوط به سال‌های ۱۹۰۰ تا ۱۹۶۳ و برخی از مقالات منتشر شده او به همراه ۳ دفتر خاطرات نوشته‌شده توسط فلورانس اسمیت^۱، یکی از شش خواهرش به سال‌های (۱۹۰۷-۱۹۰۵) است.

مارگارت اسمیت در ۲۳ فوریه سال ۱۹۷۰ میلادی درگذشت^۲.

موضوع اساسی و مهم این کتاب عرفان در ادیان مختلف است. این اثر به بررسی ریشه‌ها و خاستگاه‌های عرفان در ادیان یهود و مسیحیت اختصاص دارد.

نویسنده در ابتدا این کلمه را ریشه‌یابی کرده و سپس تعریفی از آن ارائه داده و آن را در ادیان

1. Florence Smith.

2. https://en.wikipedia.org/wiki/Margaret_Smith.

مختلف مورد بحث قرار داده است و در هر فصل کتاب به معرفی عرفای آن دین یا عصر خاصی پرداخته و شرحی از زندگی و آثار آنان را در پیش روی خواننده قرار می‌دهد و در نهایت خواننده با مطالعه‌ی این کتاب، خود به این نتیجه دست می‌یابد که عرفا در هر عصر و تاریخی و با هر دین و مذهب و در هر سرزمین و کشوری همه یک هدف را دنبال می‌کنند و آن دستیابی به اتحاد و یگانگی با ذات مطلق الهی است. رسیدن به این آگاهی که عرفان مختص به یک دین و مذهب خاص یا یک منطقه‌ی به خصوصی نیست بلکه این معرفتی است که در همه جا می‌توان ردپایی از آن را یافت و در واقع شاید بتوان گفت تنها نقطه‌ی اتصال همه‌ی ادیان جهان همین بحث عرفان باشد.

کتاب حاضر، با عنوان *درآمدی بر تاریخچه عرفان، از کهن‌ترین عناصر عرفان در عهدعتیق و یهودیت در دوران کلاسیک و مشرق‌زمین تا قرن نوزدهم*، تلاشی است در راستای بررسی تاریخچه

عرفان، ماهیت و مفهوم آن که در یازده فصل
تدوین شده است:

فصل اول ماهیت و مفهوم عرفان؛ فصل دوم
عرفان عبری و یهودی؛ فصل سوم عرفان در عهد
جدید؛ فصل چهارم عرفان در دوران کلاسیک؛
فصل پنجم عرفان در کلیسای مسیحیت نخستین؛
فصل ششم عرفان در شرق؛ فصل هفتم برخی از
عارفان اوایل قرون وسطایی؛ فصل هشتم عرفان
قرون وسطایی در انگلستان؛ فصل نهم عرفان
آلمانی و فلاندری؛ فصل دهم عرفان در ایتالیا و
اسپانیا؛ و فصل یازدهم شامل عرفان مدرن
می‌شود.

آخرین بخش کتاب نیز مشتمل بر نتیجه‌گیری
مباحث، کتابشناسی و فهرست منابع و نمایه است.
امید است این ترجمه گامی در معرفی عرفان و
عارفان و عرفان‌پژوهان باشد.

لعلیا هاشمی اقدم

زمستان ۱۴۰۲